

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

**İLAHİYYAT
FAKÜLTƏSİNİN
ELMİ MƏCMUƏSİ**

№ 20 • DEKABR (ARALIK) 2013

İNGİLTƏRƏDƏ ANDLI İCLASÇILARIN İŞTİRAKI İLƏ KEÇİRİLƏN MƏHKƏMƏLƏRİN TARİXİ

*Nazim ZİYADOV,
Hüquq üzrə Fəlsəfə Doktoru
Gent Universiteti*

Açar sözlər: andlı iclasçılar, cinayət mühakimə icraatı, magistrat məhkəmələri, kral məhkəmələri

Keywords: jury trials, criminal proceedings, Magistrate Courts, and Crown Courts

Ключевые слова: присяжные заседатели, уголовное судопроизводство, Магистратские Суды, Суды Короны.

GİRİŞ

Bu məqalədə İngiltərədə andlı iclasçıların iştirakı ilə cinayət işlərinə baxan məhkəmələrin təsis olunması, inkişafı və onların İngiltərənin hüquq sistemində oynadığı rol qısaca təhlil olunur. İlk növbədə 1066-cı ildə başlanmış norman işğalından əvvəlki dövrdə İngiltərə ərazisində mövcud olan hüquq sisteminin xüsusiyyətləri işıqlandırılır və norman işğalından sonra cinayət mühakimə icraatında gedən proseslər təhlil edilir. Qeyd olunmalıdır ki, Şimali İrlandiya və Böyük Britaniya Birləşmiş Krallığının tərkibinə daxil olan müxtəlif ərazi vahidləri Krallıqda tətbiq edilən idarəetmə prinsiplərinə uyğun olaraq bir-birindən müxtəlif aspektlərdə fərqlənə bilən cinayət mühakimə icraatı modellərinə sahibdirlər. Məsələn, Şotlandiyada tətbiq edilən andlı iclasçılar modeli İngiltərə və Uelsin andlı iclasçılar modelindən əsaslı fərqlənir. Eyni zamanda andlı iclasçılar modelinin inkişafında İngiltərə və Uels arasında da fərqlər müşahidə olunur. Bunu nəzərə alaraq bu məqalə yalnız İngiltərə ərazi vahidi daxilində tətbiq edilən andlı iclasçılar modelinin təhlilinə həsr olunmuş və Birləşmiş Krallıqda mövcud olan digər modellərin təhlilini özündə əks etdirmir.

İngiltərədə andlı iclasçıların iştirakı ilə cinayət işlərinə baxan məhkəmələrin inkişafı bir neçə mərhələdən keçmişdir. İlk mərhələdə cari andlı iclasçıların funksiyalarına malik olmayan və təqsirləndirilən şəxs barəsində ittihamı irəli sürən andlı iclasçılar institutu formalaşmış və tədricən bu forma təqsirləndirilən şəxsin təqsiri barəsində yekun qərar qəbul edən müstəqil icraat növü şəklini almışdır. Bu

məsələlərin qısa təhlilindən sonra andlı iclasçıların iştirakı ilə işlərə baxan məhkəmələrin səlahiyyətlərində baş vermiş dəyişikliklər və bununla əlaqədar olaraq hökumətin gördüyü tədbirlər araşdırılmışdır.

Normanlar tərəfindən İngiltərənin işğal edilməsinin andlı iclasçılar məhkəmələrinin inkişafında rolu

Vilhelm İngiltərə Krallığının işğalını 1066-cı ildə başlamış və normanların İngiltərədə hakimiyyətini 1071-ci ildə möhkəmləndirmişdir. Norman işğalına qədər İngiltərədə mövcud olan hüquq sistemi az inkişaf etmiş səviyyədə idi. İşlərə əsasən and içmə üsulu və digər köhnə adətlərə əsaslanan üsullarla baxılırdı. Bütün ölkə ərazisində istifadə olunan üsullardan biri ordeallar idi. Ordeallar din xadimlərinin nəzarəti altında həyata keçirilirdi. Əksər monastırlarda ordellərin keçirilməsi üçün xüsusi ayrılmış yerlər mövcud idi və bu cür yerlər həmin monastırların gəlirinin mühüm hissəsini təşkil edirdi (1, s. 43, 46). Forsitsin qeyd etdiyi kimi norman işğalından əvvəl İngiltərə ərazisində andlı iclasçılar məhkəməsi kimi qiymətləndirilə bilən icraat növü mövcud deyildi (3, s. 6). Norman işğalından sonra normanlar tərəfindən yeni icraat növü olan işlərin döyüşlə həll edilməsi üsulu İngiltərə ərazisinə gətirildi və tərəflər arasında istənilən işlərə münasibətdə tətbiq olunmağa başlandı (3, s. 6). Bu icraat növü normanlar arasında məşhur olsa da yerli ingilis əhalisi arasında geniş yayılmadı. Bunu nəzərə alaraq Vilhelm həmin icraat növünün yerli ingilis əhalisi üçün məcburi olmaması barəsində qərar qəbul etdi (1, s. 46). Bununla əlaqədar olaraq norman işğalından sonra İngiltərə ərazisində üç müxtəlif icraat növü - ordeallar, döyüş icraatı və and içən şəxslər tərəfindən aparılan icraat tətbiq edilməyə başlandı (4, s. 24-25). Normanlar arasında tətbiq olunan döyüş icraatı ingilislər arasında tətbiq olunan icraat növləri ilə paralel şəkildə istifadə edilirdi. Hal-hazırda İngiltərədə istifadə olunan andlı iclasçılar icraatı norman işğalından sonra həmin ərazidə tətbiq edilən üç icraat növünü əvəz etməklə meydana gəlmişdir (5, s. 65).

Təcrübədə cinayət və mülki işlər arasında və ya dini və dünyəvi işlər arasında hər hansı fərq qoyulmurdu. İstifadə olunan icraat növləri ilə andlı iclasçılar təcrübəsi arasında bənzərlik mövcud deyildi. Levi qeyd edir ki, istifadə olunan icraat üsulları xarakterinə görə şifahi, çox primitiv hüquqi konsepsiyalara əsaslanan, şəxsi xarakter daşıyan və yüksək dərəcədə tərəflərin çəkişməsinə əsaslanan formada təşkil olunurdu. Çəkişmə bütün icraat üsullarında – ordeallarda, döyüş icraatında və and içən şəxslərin icraatında əsas amil qismində çıxış edirdi (3, s. 4, 6). Kral hakimlərinin səlahiyyətini artıran II Henri (1154-1189) mühakimə icraatına sistem gətirmək cəhdləri etdi. O digər icraat növlərinin

tətbiq edilməsi tərəfdarı deyildi və qonşuların verdikti (3, s. 9) qismində ifadə olunan istintaq üsulunu dəstəkləyirdi. Bu dəstək sonradan istintaq üsulunun həm mülki, həm də cinayət işlərində geniş tətbiq olunması ilə nəticələndi.

İttihamedici (istintaq) andlıların cinayət mühakimə icraatında tətbiq olunması

İngiltərədə andlı iclasçılar institutunun təsis edilməsi anı konkret bir tarixlə əlaqədar deyildir. Stefansın qeyd etdiyi kimi andlı iclasçılar institutunun təsis edilməsini hər hansı konkret tarixlə əlaqələndirmək doğru olmazdı. Andlı iclasçılar İngiltərədə hər hansı konkret normativ aktın qəbul edilməsi ilə tətbiq olunmamışdır və onların tətbiqi tədricən inkişaf edən proses formasında həyata keçirilmişdir (6, s. 150). Klark isə digər tərəfdən andlı iclasçılar institutunun təsis edilməsini konkret tarixlə - 1351-ci illə bağlayır (4, s. 24). Ümumiyyətlə qeyd olunmalıdır ki, andlıların İngiltərə təcrübəsində tətbiqi norman işğalından sonra meydana gəlmişlər. İkinci nəzərə alınmalı olan amil ondan ibarətdir ki, bu institut İngiltərənin mövcud olan hüquq sistemi ilə sıx əlaqədə norman təsiri ilə formalaşmışdır və həmin institut xalis ingilis institutudur (6, s. 151).

Mərkəzi hakimiyyətin möhkəmləndirilməsi cəhdləri İngiltərədə andlı iclasçılar institutunun formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. İngiltərədə XIII-XIV əsrlərdə andlı iclasçılar məhz bu məqsədlə kral hakimiyyəti tərəfindən istifadə olunmuşdur. Andlı iclasçıların tətbiqi inzibati və məhkəmə islahatları ilə müşayiət olunmuşdur. Artıq XII əsrdən başlayaraq mərkəzi kral hakimiyyəti törədilən cinayətləri yalnız konkret tərəflərin maraqlarına toxunan əməllər kimi deyil, kral hakimiyyətinin də maraqlarına toxunan əməl kimi qiymətləndirməyə başladı. Bu dövrdən etibarən kral bütün cinayətlərin simvolik zərərçəkmiş kimi qəbul edildi (7, s. 17). Mərkəzi kral hakimiyyətinin gəlirlərinin artması nəticəsində kral hakimiyyəti konkret cinayət işlərinin baxılmasında din xadimlərinin və zərərçəkmişlərin yardımına daha az ehtiyac duymağa başladı.

1164-cü ildə Klarendon Konstitusiyası İngiltərədə andlı iclasçıların cinayət işlərində istifadə olunması ilə bağlı ilk istinadı edir. Həmin akta əsasən şeriflərə təqsislənən şəxsin qonşu ərazilərindən onun işinə baxılmaq üçün on iki nəfər seçmək səlahiyyəti verildi. Həmin seçilmiş şəxslər din xadimi qarşısında and içməli və iş üzrə ittiham və təqsirlə bağlı qərar qəbul etməli idilər (2, s. 195). Bənzər tələb 1166-cı il tarixli Klarendon Assizi tərəfindən də təsdiq olundu. Həmin qərara əsasən on iki nəfərdən ibarət kollegiya şəxsin hər hansı cinayətdə ittiham edilməsi ilə bağlı qərar qəbul etməli idi. Onlar hər hansı şəxsi ittiham edərdilərsə bu şəxsin işi şerif qarşısında və ya müəyyən müddətdən bir əraziyə səyahət edən kral hakimləri

tərəfindən baxılırdı. Göründüyü kimi ilkin normativ aktlarla tanınan andlı iclasçıların əsas funksiyası ittihamın təsdiq edilməsi idi. Yəni andlı iclasçılar ilk dövrlərdə ittiham funksiyasını yerinə yetirən institut kimi formalaşmış və sonradan təqsirlə bağlı qərar qəbul edən quruma çevrilmişdir (2, s. 206-207). İttihamedicilər andlılar institutunun səlahiyyətləri sonralar 1176-cı il tarixli Northampton Assizi və 1215-ci il tarixli Maqna Karta ilə də təsdiq olunur.

Din xadimləri tərəfindən işlərə baxılmasının qadağan olunmasının andlı iclasçılar institutunun inkişafına təsiri

1215-ci ilə qədər ordeallar əsas icraat növü kimi istifadə olunmaqda davam edirdi. Romada təşkil olunmuş dördüncü Lateran Şurası din xadimlərinə ordealların təşkilində iştirak etməyi qadağan etdi (7, s. 21). Təcrübədə alternativlərin sayının məhdud olması ilə bağlı olaraq bu icraat növünün tamamilə aradan qalxması prosesi bir neçə il çəkdi. Həmin dövrdə kral hələ uşaq yaşlarında olan III Henri idi. Mərkəzi hakimiyyətin zəif olması və ordealları tam şəkildə əvəz edə bilən hər hansı alternativ icraat növlərinin olmaması hakimlər tərəfindən alternativlərin sərbəst tətbiqinə səbəb oldu. Ordealların mərkəzi hakimiyyət tərəfindən tamamilə ləğv edilməsi yalnız 1219-cu il Kral Şurası tərəfindən qəbul edilmiş qərarla təsdiqləndi. Bu qərarın qəbul edilməsi kral hakimlərinə təqsirləndirilən şəxsin taleyinin müəyyən edilməsində diskresion səlahiyyət verdi (3, s. 17). Əksər hakimlər iş üzrə ittihamın irəli sürülməsi məqsədilə ittihamedicilər andlılardan istifadə edirdilər. Bəzi hakimlər isə eyni andlılardan iş üzrə təqsir barəsində qərarın qəbul edilməsi üçün də istifadə edirdilər. Digər qrup hakimlər isə ittihamı irəli sürmüş andlıların təqsir barəsində qərar qəbul edən andlılardan fərqli olmasına çalışırdılar (8, s. 4). Məhz bu sonuncu forma, yəni təqsirləndirilən şəxsin təqsiri barəsində qərar qəbul edən andlılar bu gün mövcud olan andlı iclasçıların sələfləri qismində çıxış etdilər. Əgər şəxs özünün işinin andlılar tərəfindən baxılmasını istəmirdisə iş tərəflərin döyüşü qaydasında həll olunurdu (3, s. 20). Qeyd olunmalıdır ki, təqsirlə bağlı qərar çıxaran andlıların müstəsna səlahiyyətləri təcrübədə tədricən tanınmışdır. Qrotun mövqeyinə əsasən həmin andlılar bu səlahiyyətə, yəni şəxsin təqsirli olub-olmaması barəsində qərar vermək səlahiyyətinə 1220-ci ildə yiyələnmişlər (7, s. 23). Təxminən 1229-cu ildə andlı iclasçılar demək olar ki, bütün cinayət işləri üzrə tətbiq edilirdi (7, s. 23).

Artıq XVI əsrdə qonşu ərazilərin nümayəndələrindən təşkil olunan və cinayət işi barəsində məlumatlı olan ittiham edici andlılar təqsirlə bağlı qərar qəbul edən andlılarla tamamilə əvəz edildi. Bu dövrdə sübutlara münasibətdə formal tələblər forma-

laşmağa başladı. Həmin əsrin əvvəllərindən etibarən məhkəmələrdə formal sübutların təqdim edilməsi ilə bağlı tələblər statutlara daxil edilməyə başlandı. Cəmiyyət daha çox inkişaf etdiyindən və əhali arasında uzaq məsafələrə gediş-gəliş artdığından andlılar iş üzrə az məlumatlı olurdular və əksər hallarda andlılar digər şəxslərdən (xüsusilə şahidlərdən) və ya mənbələrdən alınan məlumatlar əsasında qərarlar qəbul etməyə başlayırdılar (7, s. 41).

Andlılar tərəfindən bəraət verdiktlərinin qəbul edilməsi təcrübəsinin formalaşması

İngiltərənin cinayət mühakimə sistemində tətbiq olunan metodlar dəyişdikcə andlı iclasçılar institutunun cinayət mühakimə sistemində oynadığı rolun əhəmiyyəti də artırdı. Andlılar tədricən məhkəmə prosesi çərçivəsində daha çox səlahiyyətlər əldə edirdilər. Bu isə nəticədə sədrlik edən hakimdən asılı olmayan müstəqil qərar qəbul etmək səlahiyyətinə malik olan ayrıca qurumun meydana gəlməsinə gətirib çıxardı. 1784-cü ildə ingilis məhkəmə təcrübəsində Lord Mansfild tərəfindən andlı iclasçıların müstəqil qərar qəbul etməsini tanıyan mövqe nümayiş etdirildi. Onun yanaşmasına əsasən sədrlik edən hakim andlı iclasçılara düzgün qərarın qəbul etməsi istiqamətini göstəriş verə bilər. Bununla belə andlı iclasçıların məhz düzgün qərar qəbul etmək öhdəliyi mövcud deyildir (10, s. 118).

Andlı iclasçılar məhkəmələrinin ilk inkişaf dövrlərində proses, xüsusilə ağır cinayət işlərinin baxılması zamanı asanlıqla bəraətlə tamamlana bilərdi. Təqsirləndirilən şəxs məhkum olunduğu təqdirdə onun barəsində ölüm cəzasının seçiləcəyi haqqında məlumatlı olan andlı iclasçılar təqsirləndirilən şəxs barəsində təqsirli deyil verdiktini verməyə meyl edirdilər (7, s. 29). İngilis hüquq sistemində XIII-XIV əsrlərdə ölüm cəzasının seçilməsi təcrübəsinin geniş yayılması ağır cinayətlərə andlılar tərəfindən baxılma zamanı bəraətedici verdiktin qəbuluna səbəb olurdu. Bu cür bəraətedici verdiktlərin qəbul edilməsi ingilis hüquq sisteminin inkişafında mühüm rol oynamışdır (2, s. 264). Bu məsələdə əhəmiyyət kəsb edən hal əksər işlərdə andlı iclasçıların sədrlik edən hakimin göstərişinin əleyhinə olaraq bəraət verməsidir. Bu təcrübə sonrakı dövrlərdə, o cümlədən XIX əsrdə də tətbiq edilməkdə davam edirdi. XIX əsrdə əksər pul əsginaslarının saxtalaşdırılması işlərində sədrlik edən andlı iclasçılardan təqsirləndirilən şəxs barəsində təqsirli-dir verdiktinin çıxarılmasını tələb etsə də andlılar bunun əksinə olaraq bəraət verdikti çıxarırdılar. Bu pul əsginaslarının saxtalaşdırılması cinayətinə görə ölüm cəzasının tətbiq edilməsi ilə bağlı idi. Andlı iclasçılar bu cəzanı törədilmiş cinayət əməlinə münasibətdə qeyri-mütənasib cəza kimi qəbul edirdilər. Bundan əlavə andlı iclasçılar belə hesab

edirdilər ki, İngiltərə Bankı özünün keyfiyyətli əsginas buraxmaq öhdəliyini pozmuşdur və cinayət törədənlər bu səhlənkarlığa görə ölüm cəzası ilə nəticələnən məsuliyyət daşımamalıdır. 1818-1819-cu illər ərzində qəbul edilmiş bəraətedici verdiklərinin sayının çoxluğu Parlament tərəfindən yeni qanunun qəbul edilməsinə səbəb oldu. 1819-cu ildə Parlament tərəfindən qəbul edilmiş Aktla İngiltərə Bankına bunun üçün zəruri şəraitin mövcud olduğu tarixdən etibarən yeni əsginaslar buraxmaq səlahiyyəti verildi (12, s. 155). Andlı iclasçılar dövlətə xəyanət cinayətlərinə münasibətdə də bənzər rol oynamışlar.

Andlı iclasçıların baxdıqları işlərin aidiyyətinə dəyişikliklərin edilməsi

XIX əsrdə andlı iclasçılar tərəfindən baxılan cinayət işlərinin sayı kəskin artmağa başladı. Ölkə ərazisində iqtisadi inkişafın sürətlənməsi baxılan cinayət işlərinin təbiətinə də təsir edirdi. Cinayət işlərinin sayının çoxluğu və iş materiallarının mürəkkəbliyi hökuməti andlı iclasçılarla keçirilən icraatlara alternativ axtarmağa məcbur etdi. Magistrat məhkəmələri andlı iclasçılar icraatına alternativ qismində seçildi. 1855-ci il Cinayət Mühakimə İcraatı Aktı sadə oğurluq və ya oğurluğa sui-qəsd cinayətlərinin baxılması səlahiyyətini magistrat hakimlərinə verdi. Həmin hakimlər işlərə kral məhkəmələrindən fərqli olaraq andlı iclasçıların iştirakı olmadan baxırdılar. Bu cinayətlərə on şillinqdən artıq dəyərə malik olmayan əşyaların və ya pulun oğurlanması və ya oğurlanmasına sui-qəsd edilməsi cinayətləri aid idi. Qanunvericiliyə əsasən bu prosesin tətbiq edilməsi üçün təqsirləndirilən şəxsin və hakimlərin razılığının olması zəruri idi. Bu islahatlara qədər müəyyən edilmiş oğurluq predmeti dəyəri 12 pens idi. Bu islahatlar İngiltərənin məhkəmə sistemində əsas dönüş nöqtəsi oldu. Həmin tarixdən etibarən andlı iclasçıların iştirakı ilə keçirilən məhkəmə prosesləri aparıcı icraat növü olmaqdan çıxdı (7, s. 119).

Nəticə

Məqalədə İngiltərə ərazisində andlı iclasçıların iştirakı ilə cinayət işlərinə baxan məhkəmələrin təsis edilməsi və inkişafı ilə bağlı əsas məqamlar təhlil olunmuş və belə qənaətə gəlinmişdir ki, andlı iclasçılar institutu İngiltərədə hər hansı konkret tarixdə və konkret aktın qəbul edilməsi ilə meydana gəlməmişdir. İlk mərhələdə istintaq və ittiham funksiyaları yerinə yetirən andlı iclasçılar qrupu formalaşmışdır. Daha sonra isə həmin forma tədricən dəyişikliyə məruz qalaraq bu günkü qəbul olunmuş formada olan andlı iclasçılar institutuna çevrilmişdir.

Növbəti əsas məqam isə ondan ibarət olmuşdur ki, İngilis hökuməti ilkin dövrlərdə andlı iclasçıların yardımından məhkəmə hakimiyyətinin idarə edilməsində istifadə etsə də mərkəzi hakimiyyət gücləndikdən sonra andlı iclasçılar institutuna qarşı müxalif mövqe tutmuşdur. Bu hökumətin müəyyən cinayət işlərində marağının olması ilə bağlı olmuşdur. Hökumət cinayət işlərində ittihamedici yekun qərarların çıxarılması tərəfdarı kimi tədricən andlı iclasçıların səlahiyyətlərini azaltmaq istiqamətində işlər görmüş və müəyyən cinayət işlərini onların yurisdiksiyasından tamamilə çıxarmışdır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Patrick Devlin, 'Jury Trial of Complex Cases: English Practice at the time of the Seventh Amendment' (1980) 80:1 Columbia Law Review;
2. William Forsyth, *History of Trial by Jury* (Cambridge Press 1852);
3. Leonard W Levy, *The Palladium of Justice Origins of Trial by Jury* (Ivan R Dee 1999);
4. Walter Clark, 'Magna Carta and Trial by Jury' (1924) 58 American Law Review;
5. RC Van Caenegem, *The Birth of the English Common Law* (Second Edition, Cambridge University Press 1988);
6. JER Stephens, 'The Growth of Trial by Jury in England' (1896) 10:3 Harvard Law Review;
7. John Hostettler, *The Criminal Jury Old and New Jury Power from Early Times to Present Day* (Waterside Press 2004);
8. John Oldham, *The Varied Life of the Self-Informing Jury* (London Selden Society 2005);
9. Groot, 'The Jury in Private Criminal Prosecutions Before 1215.' (North Carolina University Press 1983) 27 The American Journal of Legal History;
10. Patrick Devlin, *The Judge* (Oxford University Press 1979);
11. Terence Ingman, *The English Legal Process* (Seventh Edition, Blackstone Press Limited 1998);
12. John W Cairns and Grant McLeod (eds), *The Dearest Birth Right of the People of England – The Jury in the History of the Common Law* (Hart Publishing 2002).

XÜLASƏ

Bu məqalədə İngiltərədə andlı iclasçılarının iştirakı ilə cinayət işlərinə baxan məhkəmələrin təsis olunması, inkişafı və onların İngiltərənin hüquq sistemində oynadığı rol qısaca təhlil olunur. İlk növbədə 1066-cı ildə başlanmış norman işğalından əvvəlki dövrdə İngiltərə ərazisində mövcud olan hüquq sisteminin xüsusiyyətləri işıqlandırılır və norman işğalından sonra cinayət mühakimə icraatında gedən proseslər təhlil edilir. Bu məsələlərin qısa təhlilindən sonra andlı iclasçılarının iştirakı ilə işlərə baxan məhkəmələrin səlahiyyətlərində baş vermiş dəyişikliklər və bununla əlaqədar olaraq hökumətin gördüyü tədbirlər araşdırılmışdır.

SUMMARY

This article gives a brief analysis of the process of establishment and development of jury trials hearing criminal cases in England and their role played in the English legal system. First, overview of the criminal justice system existed prior and after the Norman Conquest that started in 1066 is given. Further, the processes that took place in the criminal justice system are addressed. After a brief overview of these issues, the changes that took place in jurisdiction of cases heard by jury trials and government's position *vis-à-vis* such changes are determined.

РЕЗЮМЕ

В этой статье кратко исследуются вопросы учреждения и развития судов рассматривающих уголовные дела с участием присяжных заседателей, а также их роль в правовой системе Англии. В первую очередь освещаются особенности правовой системы, существовавшей на территории Англии до норманских вторжений, которые начались в 1066 году и анализируются процессы, имевшие место в уголовном судопроизводстве после этих вторжений. После краткого анализа вышесказанных процессов исследуются вопросы касающиеся изменений в полномочиях судов, рассматривающих уголовные дела с участием присяжных заседателей, а также меры, которые были предприняты правительством с связи с этим.

Çapa tövsiyə etdi: i.f.d. N.G.Abuzərov